

BERRIOTXOA ANAIA, OLERKARI

Lengoan, bagillaren 2'an, gabe-ko amarrak bost gitxiago, deia urrutizkiñez: «Izpar txar bat zuretzat: Berriotxoa Anaia il zaigu. Biar illetak, arratsaldeko bostak eta erdietan; etorri nai dezu itzaldia egitera?» Eta nik bat-batez: «Bai orixe!»

Barrua mindu eustan adiskidearen eriotza jakiteak. Aspalditik genduan alkar ezagun eta maite=Txera biozkorra egiten geuntson batak besteari. Ni baiño ohea zan bera; ama it jakonean be, Izurtzara eroan ninduan meza emon eta itzaldia egitera; Olerti-egunez sarri eldu oi zan Larrara, eta igaz San Juan inguruan Gogortetxe onetan igaro zituan egun batzuk, ia aste osoa, eta San Juanez Ofrendo'ko baselizara igon zan meza entzute-ra; eta azkenez, ango jenteari onela esan eutson: «Datorren urterarte». Atsegin eban Larra aldea ta askotan margoztu zituan emen inguruko bazterrak.

Irun'en il zan B. Berriotxoa Anaia eta illetak be antxe ospatu ziran. Bagillaren 4'ko DEIA'k onela iñoan: «Bere Anaidiko lagunak, zenbait senide, ikasle askotxo eta euskaltzale mordoxka bat inguruan zituela, atzo arratsaldeko 5,30'etan ospatu ziren Irungo'go La Salle-enean Nikolas Altzola Gerediaga, Anai Berriotxoa zenaren hileta-elizkizunak. Anai Berriotxoa herenegun hil zen Irungo lasailletarren komentuan, 59 urte zituela».

Illeta-elizkizun ederra benetan. Eta beste batzuk be, irudimenari askatasuna emonik ikasi dagien gauzak zelan barritasunez jantzi, emen doa an egin zanaren pitin bat. Gorpua il-aretotik elizara kantuz eroanda gero, danok altara nagusian eta jarleketan zanaren aurrez-aurre gengozala, Berriotxoa anaia nor zan iragarri zan lenengo; gero, aren bateoa gogoratuz, zapi zuri bat jarri zan ataute gaiñean; ondoren, aren loba batek Pazko-zuzia biztu eban; gero besteok etorri ziran, Biblia ataute gaiñean ipiñi, irakasle zintzo ta kristau izan zalako, Anaidiko araudi edo erregela, bizitza osoan zintzo bete ebalako, eta azkenean areitzadar bat, euskal erria maitatuz berau ta bertoko gauzak goraltzen bizitzea igaro ebalako.

Mezea euskeraz izan zan oso osorik, altarakoak eta erriak itzal aundiz abestua. Altaran erdiko Bilbo'ko Gotzaintegiko Bikario nagusi dan Karmelo Etxenagusia izan zan Aita Onaindia, Lino Akesolo, Aita Julian betarrandarra ta Aita Iguñiz kaputxiñoa albo bietan ebazala. Euskaltzaleen artean batez be, lagun asko zituan or-emen gure Anai onak, eta emengo lau probintzietatik eta mugaz bestaldetik be bai, laguntalde ederra alkartu giñan adiskide leialari azken agurra egiten eta geuk alkarri, izten euskun utsunea zala-ta, atsekabe ta dolumiñean lagutzen.

BIZITZ-ORRIAK

Durango'tik bertan dagoan Izurtza erritxoan jaio zan Berriotxoa anaia 1922'ko abenduaren 30'an. Jit eta jasez bear bada, kutton eban berariz bere lurra, sendia, Izurtza eta bertoko gauzak jaso ta zabaltzen etzan gitxi saiatu. Eta beti be bakotxak bereari ekitea oso txalogarri dauanik ezin daikegu ukatu.

Txikitatik etorren ikasle ta langille. Baita ertilari be. Lenengo ikasi-masiak jaioterrian bertan burutu ostean, Bilbo'n ikasi eban komertzio-karrera. Bere etxe inguruko edertasunak be laster arrotu eutsoen barruan eder-irrits bizia; eta ikasle gaztetxo zala, asi zan pinturaren ezkutuak ikasten be. Ederrak, bai izadikoak eta bai norberak sortuak, lilluratua ekarren eta bizitzaldi osoan marrazki-pintura ta euskal literatura ekin eutson; azken urteotan batez be, poesi bikaiñak ere borobilduz.

Lasailletar egiñik irakasletza izan zan aren arlorik beiñena. La Saille-enean erakutsi egin eban, bardin San Martzial Ikastetxean. Urte mordoa emon eban orretan, beti zoli, zintzo, apal, maitekor: orixegaitik, jakiña, ikasleak maite-maite eben. Zintzotasunez, izan be, errez irabazten ebazan inguruko biotzak. Ona zan, Jainko-zalea zan, eta tasun biok eder ditugu noski gazteen azkuntza ta eziketarako; beingoan jausten dira —baita gaur be—, euliak ezti-txarroan

legez, gazteen biotzak maisuaren saceetan. Zer diñadan dakidala diñot au, azken garaian gazteen irakasle luze samar izana naz-eta.

Bere bizitzako egunik geienak Irun'en egiña izan arren, Bilbo'n —Santiago Apostoluaren Ikastetxean eta Deustu-n be egin zituan egotaldi batzuk, beti irakasten. Azkenean, iru bat urte dirala, biotzetik gaixo samar ebillelako, Irun'era bialdu eben nagusiak, ots, il jakun La Saille-eneara, emengo euskal liburutegiaren arduradun. Eder eban arlo onetan ziarduela izan dau Jaunaren deia. Izatez eta ekiñez ona bait zan, Jaunak onez-kero betiko argiaren argi dizditsuz sariztu dautsoz lur-gain onetan goiko leiaren onez artu ta eroan zituan neke guztien lan-ixuriak.

EUSKAL IDAZLE

Asko idatzia dogu Izurtzar jakintsua. Lan txalogarria osotu eban euskal letretan, bai itz lauz eta bai itz neurtuz. Apala izan arren, bide ertzeko bioltxo lez nabarmendu jakun ainbat sailletan, baiña batez be euskereak ditun pitxiak jasoten: lan txikiak eder eban. Lau ta berezkoa zan bere idazkera, zabarra ez baiña geiegi landu bagea: mendi-egalean gorderik dagon iturriaren ur-aria iduri. «Bere aldetik doa —diño K. Mitxelena'k—, gure literaturaren onean, ez iñoren gidari izateko asmotan, ez iñoren mutil».

Asko idatzi ebala esan dot, eta orretan nago. Irun'en Emilio Navas'ek zuzentzen eban «El Bidasoa»-n argitara ebazan lenengo bere lanak, ugari idatzi be. Gero euskeraz ain zuzen, La Saille-enean ateratzen zan «Nora»? aldizkariaren bultzatzaile errime izan zan. 1963'tik aurrera «Egan»-en idatzi eban; eta «Zeruko Argia»-, eta «Karmel»-en eta «Olerti»-n; «Arantzazu»-n, «Herria»-n eta abarren, euskeraz. Eta erderaz, BAP-en, «Vida Vasca»-n, eta abar. Aren lanik ederrena aldizkarietan sakabanuturik dago. Eta beti, esan dogu,

saio laburrak dira aren artikulak, kontakizunak, izkirimiriak, olerkitxoak, arte-izparrarak.

Orrez gaiñera, ba-ditu iru liburu be; bat erderaz, *Cien autores vascos* (Donostia, 1966) —eztau nire izenik aitatzen, ak iru bider eskatu arren, oso lanpetua nenbillelako, ez bait neutson ezer bialdu—; eta bi euskeraz, *A talak* (Zarautz, 1967) eta «Bigarren Atalak» (Zarautz, 1972). Liburu biok txit atsegingarriak dira euskal arrobian lan dagigunontzat, gauza ain jakingarriak datoz aurotan. Guztiz gozo esanda gaiñera, edozeiñek ulertu ta ausnartzeko moduan, jakina. Irakurterakoan, idazkortza eroian beti atz-arteana eta ortan aurkitzen eban bitxia, euskal literaturarean onerako ba-zan batez be, jaso egin oi eban eta artikulutxo bat osotu.

Bere lanak eta liburuak izenpetzean ainbat izen-orde erabilli euskuzan: «Bitaño», «Markue», N. de Gortazar», «Ozerin-Jauregi», «Dolometa», «Oxinondoko Txoria», «Bidaurreta», «Altzarte», «N. A. G.», «H. V. B.», «Unai Anai» eta besteak.

Oсотuz joian lanak sari tu nairik edo, Euskaltzain urgazle izentatu eben 1957'garren urtean.

OLERKARI

Ederraren galtzarrera jo eban bizitzaldi osoan, gaztetatik nunt bait. Emen, pintura soloko lanai ikuturik egiteke, olerki edo poesi barrutian egiñak aitatuko ditugu. Ba-ekian mundi bi daukaguzana ingurumari, kanpokoa eta barrukoa; biai begiratzen eutsen, txeratsu ta arretaz begiratu be. Kanpokoa jaso, izadiak upelka damoskuna, edertasunez gaiñezka bait daukagu; eta barruan be, arima almenak naasi ta irabiatuz, ederfrutuak agertazo. Orixe da bai entilariaren, artista danaren lana. Eta Bitaño artista zanik ezin ukatu.

Artista bat era askotara agertuko leiteke artista, eder-zale. Baiña

olerkia, poesia lantzean edertoen. Pintura artea da, musika artea da; Zubiaurre anaiak garaitarrak, margolari artistak ziran; K. Arriaga artista zan, musikalaria. Arte batzuk ibillian egiten diranak dituzu, arte dinamikoak dira, baiña irauten ez dabenak; beste batzuk plastikoak, margo-arteana, etxegintza, taillu edo erudigintza adibidez, eta oneik eginda gero be irautern dabe. Olerkia, antzerkia, dantzta ta musika, arte-lan dinamikoak dira.

Itzaren bidez adierazten dan artea dogu bikaiñena, gizasemeak bere barne-zirrada sotillenak orrelaxe azaltzen ditu-ta. Berriotxoa anaiak be modu orretan erakutsi euskun bere barru apal, eder, esan-naiez betea. Ez dakigu noiz asi zan olerki-lanak egiten, baiña «Egan»-en eta «Olerti»-n beintzat, eurrez agertzen dira aren olerkiak. Barri-xale agiri da gaiñera, mamiñez eta azalez. Etzan edozerrez naikotzen zana. Ez dogu, bear bada, goraldi aundikoa, onetan be apala jakun-eta. Baiña ba-dabe aren neurtitzak, olerkari garaian lanak daben ezkutu kutsuzko arnasa-giro apartekoa.

«Kantuz eta Itxaropenez» titulupean argitaratu zituen bere bertsorik geienak. Ona bat 1967'ko «Olerti»-n datorrena: Ez eukan arek dirurik / ezta eukiteko / itxaropenik bere, / alan da guzti be / ez jakon aztu / aurrerantza / joaten; I urrengo egun-sentiaren / argiagaz / beti siñisten eban / bezperako / illuntzietan, / betikotasunezko / goi-maitasunaren / susmoa / aurkitzeko / itxaropena / ekarten / eutsaleko. / Arrigarritzko / egoi-maitasunaren / susmoa / aurkitzeko / itxaropena / ekarten / eutsalako. / Arrigarritzko / egunsenti / azken bakoan / silisten / jakin eban / eban / arek, / eta azkenerañño eruan eban / irribarre / atsegin / bategaz / bere bizitzako / kurutze astuna».

Onakoxeak dira aren olerki arin mazalak.

AITA ONAINDIA